

ZAPISNIK

SA MAGNETOFONSKOG SNIMKA NA KOJEM JE SNIMJEN

DRUGA KUŠMIĆ MUSTAFE I IBRIŠAGIĆ IBRAHIMA O BORBI NAPREDNIH SNAGA U BANJOJ LUCI PRED RAT I U TOKU NARODNE REVOLUCIJE.

Razgovor je obavljen u prostorijama Sreskog arhiva u Banjoj Luci dne 23 septembra 1958 godine.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Druže Kušmiću, molim te da mi ispričaš svoja sjećanja o radu partiske organizacije u Banjoj Luci od onog časa, kada si ti počeo kao simpatizer, a kasnije kao kandidat i član Partije da djeluješ u organizaciji, o događajima kojih se ti sjećaš, o ljudima koji su u tim događajima učestvovali itd.?

Mustafa Kušmić: Ja kao mladi radnik, pekarski radnik, 1934 godine bio sam organiziran sindikalno u URS-ovim sindikatima i kao takav odmah sam prišao RKUD "Pelagić". Tu sam pjevao u horu, a kasnije sam igrao i u klubu Borac kao omladinac. Učestvovao sam u izletima "Pelagića" u Tesliću, Drvaru, Ljubiji, Bihaću itd.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Koja je tebi ostala u najdubljem sjećanju od ovih akcija "Pelagića"?

Mustafa Kušmić: 1940 godine smo u Prijedoru davali priredbu. Tada su tam^{pjevali} bili zatvoreni naši drugovi za koncentracioni logor. Oni su bili tamo zatvoreni u jednoj zgradi i mi smo u toku noći pod prozorima "Radnički pozdrav". Oni su tada išli svi na prozore. U Bos. Krupi smo također jednom dali priredbu. Tada nam je bilo zabranjeno izvođenje programa i na naše uporno zahtijevanje, Kasima Hadžića i drugih, mi smo ipak dali program i Kasim je održao govor u kojem je napao vladui režim. Hoću da kažem ovo: ja sam 1937 godine otišao na otsluženje kadra u mornarici i bio tamo 2 godine. Po povratku 1939 godine u novembru sam se ponovo aktivirao u "Pelagiću" i kao takvog, boša je bio također u horu "Pelagića", bio je kao naš pročelnik i on je mene, videći da sam aktivan, kandidovao za Partiju. On mi je to saopštio. On je sa mnom i radio. Davao mi je naš materijal "Komunist" koji je štampan na malom formatu, onda prvu glavu Istorije SKP(6b). Pored toga smo imali razne zadatke kao ras-
turanje letaka u toku noći po ulicama i dvorištima, pisanje parola po zidovima protiv tadašnjeg režima itd.

1941 godine kada je došlo do napada na našu zemlju, zatekao sam se u Banjoj Luci.

IBRO IBRIŠAGIĆ: Dozvoli mi molim te, da mi kažeš nešto prije toga. Ti se sigurno sjećaš drugova koji su s tobom radili u "Pelagiću", omladinaca sa kojima si ti tada bio vezan?

Mustafa Kušmić: U "Pelagiću" su radili sa mnom Suljica Halalkić, Nazim Djabić-Did, Ivica Rolih, Čamil Dučo, Osman Maglajlić, Malkić Osman-Maga,

Ibro Ibrišagić: Još bih te nešto zapitao i. tog predratnog perioda. Ti se sjećaš da je u toku 1940 godine organiziran jedan izlet u Trapiste, pa dali si ti tamo učestvovao i čega se sjećaš sa tog izleta?

Mustafa Kušmić: Sjećam se dobro, bilo je lijepo vrijeme. Organizovan je izlet u Trapiste. Bili su to pretežno Belagićevci, Kabovci i ostali napredni drugovi koji su dolazili u Radnički dom. Bila je to velika masa svijeta. Mi smo ušli u šumu trapisku i okolo postavili straže, tako da nebi agenti iznenadili. Tom prilikom je govorio Osman Karabegović, Pavo Radan i još dva govornika, ali ne mogu se tačno sjetiti dali je to bio Kazaz ili Ivica Mažar. Znam da su bila 4 govornika. Po završenom zboru mi smo se uputili u grad i na mostu smo išli postrojeni. Tu su nas dočekali agenti i drugarica Kasima Hadžića, Ševala je nosila jedan buket orvenog cvijeća. Agenti su htjeli dađ otmu te cvijeće. U tome je skočio prvi Šoša i mi ostali na njih, pa smo spriječili. Oni su valjda htjeli da nas provociraju da dođje do nereda. Mi smo mirno nastavili dalje put i nesmetano došli u grad.

Toliko o tome. Rat sam dočekao u Banjoj Luci kao kandidat Partije i prvih dana okupacije sam dolazio u dodir sa drugovima Nikom Juričićem, Ivicom Mažetom i drugima. Mi smo djelovali sve do onog momenta i kada smo se jednog dana sastali, mislim ova naša grupa: Drago Mažar, Sujo Halakić, Muga, ja, Bučo, Coco Meho, Jovica Savinović. Mi smo imali sastanak u pekari Jovice Savinovića i tu smo već vršili pripreme, to je bila udarna grupa i mi smo već tada htjeli doći do plana Vrbas logora. To je bilo poslije okupacije, pred sam rat 27 marta su u Banjoj Luci održane velike manifestacije u gradu. Mi smo tada svi iz Radničkog doma krenuli sa Kabovcima, bila nas je velika masa. Tada smo izvikivali parole i tu pred željezničkom stanicom, tu je neko iznio sto iz pivnice i prvi se je digao Kazaz Muhamed. On je održao kraći govor u kojem je zahtijevao da se u ovim časovima naša zemlja može jedino osloniti na SSSR, da nam je u tome jedino spas. Poslije njega je govorio i onaj Branković, zemljoradnik, koji je tada bio poslanik. I on je isto vrlo dobro govorio. Policijski agenti su to sve budno pratili, ali nije došlo do nereda.

Ibro Ibrišagić: Toga se događajaja i ja sjećam. Bila je to velika masa naroda i vrlo snažna manifestacija patriotskih snaga našeg grada.

KUŠMIĆ MUSTAFA: Da se opet vratim na onaj sastanak u pekari. Mi smo se tada dogovorili da dođjemo do plana Vrbas logora u namjeri da naša udarna grupa izvrši u pogodnom času napad na Vrbas logor. Mi smo vršili još neke pripreme i 22 juna kada je izvršen napad na SSSR od strane fašističke Njemačke, nas je to iznenadilo i s obzirom da

je odmah vršeno hapšenje istaknutijih naših drugova, koji su bili kompromitovani kod policije, tako da je tom prilikom došlo do tražanja za Dragom Mažarom, Suljicom Halakićem itd., pa naš plan nije ostvaren o osvajanju Vrbas logora. Razbili su nas u tom prvom momentu. Tada se je veći broj naših drugova povukao u šumu. Ja sam se povezao sa Safetom Fejzićem, koji je tada bio u ovoj sadašnjoj djačkoj menzi. Tamo su dolazili naši drugovi, Stari i ostali. Mi smo odmah počeli prikupljati oružje, municiju i drugo. Tada je sa mnom bio povezan i Alagić, ne sjećam mu se imena. On je ubijen kasnije od četnika. On je služio u avijaciji. Ne mogu se sjetiti svih drugova sa kojima sam tada učestvovao, jer je bilo stanje nesredjeno, pa smo radili tako kao smo se znali, dok se to nije sredilo. Sklanjali smo kompromitovane drugove. U julu mjesecu 1941 godine mi je došla drugarica Zaga Umicević sa drugom Vojom Tišmom. Tada se je upoznala sa mnom i mojom drugaricom Stanom i od tada smo počeli organizovano da djelujemo. Zaga je često dolazila i davala mi direktive u radu. Ja sam tada stanovao u radio u onom dijelu grada što je sada četvrti kvart. Tu sam bio zadužen i u to doba su sa mnom radili Vojo Tišma, Čedo Glumac, Milena Milosavljević, Valentić (ne sjećam se imena, bila je studentkinja) i ... ne mogu da se sjetim ko još. Ja sam bio kao rukovodilac ove grupe. Kasnije se ta grupa povećala i u njoj su djelovali još Jovica Savinović i još neki drugovi. Mi smo radili na sakupljanju materijala. To se sve prikupljalo kod mene kod kuće, gdje je u mojoj odsutnosti moja drugarica to primala. Ove su stvari odnosili Bukić Meho, krojački radnik i Ekić Ahmet, stolarski radnik. Onda Nafa Harambašić je također dolazila i nosila. Ulaskom u 1942 godinu mi smo rad proširili tako da sa mnom dolaze u dodir i saradnici iz domobranstva. To je iz Vrbas logora Slavko Trenk, Međo Mešinović. Oni su donosili bombe, puške i drugo. Oni su bili vojnici u domobranstvu. Mi smo rad proširili. Toga materijala se je donosilo mnogo, pa su nama čak i automobilom donosili sol i ostale stvari. Moja je drugarica koristila to što je imala malo dijete, pa je materijal prenosila u dječjim kolicima i raznu poštu. Materijal je pretežno prebacivan u Ponir pravcem sadašnjeg Ustaničkog puta.

U 1942 godini su od moje kuće prešli drugovi, koji su se krali Savi nović Jovica, koji se je krio kod mene, pa je u februaru o.g. prebačen u šumu, zatim Pavlić Dane (onaj najmladji Pavlić), Glumac Čedo. Maga mi je također po izlasku iz zatvora saopštio da će se prebaciti u šumu. Otišao je na prugu u Čelinac raditi i tamo se je uspio se prebaciti u šumu.

Ibro Ibrisić: Kada si ti postao članom Mjesnog komiteta u Banjoj

Luci? Molim te da navedeš događaje kojih se sjećaš iz tog perioda MUSTAPA KUSMIĆ: Odlaskom Zage Umićević iz Banje Luke, kao sekretara Komiteta i ostalih drugova, koliko se sjećam Zaga je 21 ili 22 maja napustila Banju Luku, istovremeno kada je Mudi Čajavec sa Franjom Kluzom prebacio one avione. To je bilo učinjeno vrlo brzo tako da se nismo mogli ni vidjeti. Tada su prekinute sve veze sa šumom. Gornji kraj grada su kontrolirali četnici. U Banjoj Luci nas je ostao mali broj, to mi je kasnije i Ibro Sarač rekao da sam bio ja i Zvonko Dragomanović članovi Partije, a ostalo su bili simpatizeri. Kod mene je tada u stanu bio Slavko Trenk. On je uspio da pobjegne iz zatvora i ja sam ga sklonio kod sebe, pa sam ga prebacivao kod poznatih drugova simpatizera, kao kod majke Miše Stupara, porodice Duška Košćice, kod Furmanovih i tako smo ga oko 2 mjeseca skrivali dok najzad nismo uhvatili vezu sa šumom, sa Kozarom. U tom razdoblju se u Banjoj Luci krio i nam Hadžićević, a nije se mogao prebaciti, onda Dedić Fahret, Zumra Čejvan, Ibro Sarač je bio u strogom ilegalstvu. Tako je za ta 2 mjeseca bila vrlo kritična situacija. Jednom se ja našao sa Ibro Saračem i on mi je tada rekao da je on poslao nekoga u Sarajevo, da saopšti kakva je kod nas situacija i da treba neko da dođe u Banju Luku da nam pomogne da formiramo komitet i da uspostavimo vezu sa šumom. 2 mjeseca po izlasku Zage Umićević Ibro mi Sarač saopšti, da je došla jedna drugarica koju mi moramo smjestiti, ~~kajuknikomara~~ da je došla kao delegat Pokrajinskog komiteta.

Bili smo u takovoj situaciji da je nismo mogli nigdje smjestiti, pa sam je ja smjestio kod sebe u kući, pa nešto više od 20 dana nije izlazila nikuda van. Kasnije smo formirali komitet u koji smo ušli Zvonko Dragomanović, koji je imao nadimak Mole, ja a imao sam nadimak Dule, Ibro Sarač-Bosanao, onda drugarica koja je imala uglavnom zadatak da radi sa školskom omladinom Nevenka Dadasović, rodom iz Bihaća. Ova drugarica što je došla tada nama na vezu bila je Zaga Blažević ili Blažić, ona je bila ta Bela. Imala je ona i jednu ustašku legitimaciju sa kojom je došla iz Sarajeva a pod imenom Mehra Muhurdarević ili nekako slično. Ne mogu se sjetiti tačno. Upravo tada je ona došla mi smo u tom vremenu uspostavili vezu sa Kozarom, jer sam ja prije njezinog dolaska uspio prebaciti Trenka Slavka u pravcu Lijevoča i on je sretno stigao na Kozaru. Sa formiranjem komiteta, kad smo razmotrili situaciju u gradu, prvi nam je zadatak bio uspostavljanje veze sa šumom i njeno održavanje redovito. Sa vezom sam ja bio uglavnom zadužen, a ta je veza išla u pravcu Lijevoča u selu Srpsku Vakup u kući Ilije Keomana. Na toj vezi je bio Ilija Stojanović, koji je došao sa Kozare i u to vrijeme je još bio i Vojo Stu-

par. Kada sam ja išao dolje nalazio sam tamo Voju Stuparâ.

Ibro Ibrisagić: Ješi li ti više puta išao na ovu vezu?

Mustafa KUŠMIĆ: Jesam, jesam! Jedan od prvih zadataka je bio da se ovi drugovi prebace u šumu. Tako sam dobio zadatak i uspio sam prebaciti Zumru Čejvan, Zaima Hadžiisakovića, a u tom vremenu dok mi nismo imali veze, bio je otkriven Dedić Fahret po Hodžiću Safetu, koji je saradjivao sa ustaškom policijom. On ga je otkrio, tako da je Fahret pao u zatvor i negdje u ljeto 1942 godine je i umro od mučenja. I Fahret je bio član Mjesnog komiteta, samo je to on bio prije ovog novoformiranog. Mi smo napravili zaduženja tako da je svaki član komiteta imao svoj sektor grada. Ja sam zadržao zaduženje da imam preko sebe onaj dio grada, koji je sada IV kvart, pa sam radio čak dolje prema Bojića Hanu. Zvonko Dragomanović je imao preko Vrbasa, sadašnji V kvart, a Ibro Sarač je imao onaj dio grada gore Hiseta i Podbrdje. Drugarica Nevenka Dadasović je radila uglavnom sa školskom omladinom. Ja sam kako sam već spomenuo imao pored ovog zadatka i održavanje veze sa Kozarom, pa su kuriri otuda dolazili uglavnom meni. Zaga Blažević ili Blažić je bila zadužena, zapravo ona je sama sebi to zaduženje dala, jer mi računajući sa podacima koje smo o njoj dobili, da je predratni komunist, vrlo jak marksist, poslana od Pokrajinskog komiteša, mi zbog toga nismo ni ulazili u to; ona je dakle imala vezu sa vojskom preko Muhameda Hadžihalilovića. Mi smo toga čovjeka uzeli pošto je on bio u domobranstvu kao vodnik - mi smo ga tada htjeli kandidovati u Partiju, s obzirom da je bio poznat Ibri Šraču od ranije i bio je brat našeg druga Ahmeta Hadžihalilovića. Tako je ona njega koristila da ima vezu sa vojskom. Rad je otpočeo vrlo dobro; obuhvatili smo grad, korišteni su svi naši simpatizeri. Uspjeli smo prikupiti masu oružja i materijala. Imali smo jednu trgovačku radnju u Gospodskoj ulici. Tu je radnju držao Ejub možda ću se kasnije sjetiti prezimena, čini mi se Jusufbegović, kako li, a u toj radnji bio je Suljo Mandžuka, valjda kao posl. vodja i on je nama davao što smo htjeli iz radnje; štofove, košulje, sve što nam je trebalo. Pored ostalih drugova koji su odlazili po robu u radnju i moja je drugarica znala dovući po puna kolica ra ne robe. Mandžuka je tada bio naš simpatizer i kada smo mi izišli u šumu on je ostao u grada i izgleda da je bio i član komiteta, koji je formiran poslije nas. To sam čuo negdje kasnije, valjda 1943 ili 1944 godine. To je bio jedan od većih izvora gdje smo se snabdijevali sa tekstilom. Sastanci su uglavnom održavani pretežno u mom stanu, onda smo išli i vani gore oko Ciglane, onda u kući Nevenke Dadasović. Mijenjali smo mjesta sastanaka, da ne bi bilo upadno. Zaga Blažević je nakon 20-ak dana što je bila kod mene kada se situacija nešto sredila, ona je počela da se prebacuje kod

ostalih drugova, radi mijenjanja stana. Mi smo nakon nekoliko mjeseci u novembru mjesecu, tako ja sam jednog dana dobro se sjećam to je bio 18 novembar, kad sam ja obaviješten da je ona uhapšena. Kada sam provjerio, saznao sam da je uhapšena u kući Fatme Pašić, koja je stanovala preko Vrbasa. Saznao sam odmah i kako je došlo do toga. Nju je provalio taj domobranski vodnik Muhamed Hadžihalilović. On je bio prije na dan uhapšen i on je kako sam tada ja bio obaviješten, bio bez ikakvog pritiska otkrio nju, rekao gdje se ona nalazi tu veče, pošto je on znao a ta Fatma Pašić je bila ili rođica ili djevojka Muhameda Hadžihalilovića. Ona je uhapšena, a istovremeno po Muhamedu Hadžihaliloviću otkriven je i Ibro Sarač. Ibro je trebao toga jutro da se prebaci na Koraru iz kuće Idriza Muhsinovića. On ga je trebao prebaciti svojim motorom, a pravo nekim motorom. Idriz Muhsinović je u to vrijeme bio domobranski oficir. Ibro se je uspio sretno izvuci, jer je prije osjetio da agenti dolaze, pa je pobjegao i krio se jedno vrijeme dok mu nismo omogućili prebacivanje na Koraru. Kada sam čuo da je uhapšena Zaga Blažević odmah sam našao ostale drugove Zvonka Dragomanovića i Nevenku Dadasović, kao članove komiteta i održali smo sastanak i ja sam dobio zadatak da odmah idem na vezu i izvjestim, tj da se može obavijestiti Oblasni, odnosno Pokrajinski komitet o hapšenju drugarice Zage. Ja sam odmah otišao u nedjeljuna vezu dolje i našao sam Iliju Stojanovića i Voju Stupara i našeg kurira Savu Dardića, koji je nama dolazio kao kurir. Ja sam njih upoznao da je Zaga uhapšena. Znajući da je drugarica Zaga prošla kroz borbenu partisku, kao stari predratni partijac, ja sam imao duboko povjerenje u nju da će se ona dobro držati u zatvoru i da mi nesmetano možemo raditi, da se ne trebamo ništa plašiti. Ja sam dolje na vezi u tom smislu i upoznao drugove i vratio se natrag u grad. I pored ustaških patrola uspio sam se sretno povratiti, u selu sam kupio žita da bih s tim kamuflirao svoj povratak. U ponedjeljak naveče sam me našao kod kuće oko 9 sati, kada se odjednom otvorise vrata, a unutra udje Zaga Blažević u saru. Mi smo bili iznenadjeni, a moja drugarica je bila radosna kada ju je vidjela. Ja sam međjutim odmah dobio nekakv osjećaj, da to meni nisu čista posla, zajući da je u to doba vrlo teško bilo izvuci se iz ustaškog redarstva, koje je bilo vrlo oprezno zbog pokušaja bijega zatvorenika. Kad je ona došla i sjela odmah smo počeli razgovor, ona je meni to prikazala kao da je ona pobjegla. Ona je pričala da je skočila sa Ustaškom

redarstva. To je tačno bilo, jer mi smo čuli da je htjela izvršiti samoubistvo, ali je povrijedila ruku i da je tako povrijedjena bila u bolnici ta dva dana. Izlazeći iz bolnice pratio ju je jedan policajac i on je navodno u prolazu susreo nekog svog poznanika i s njim se zapričao, a ona je to iskoristila i da je otišla u neko dvorište i tako pobjegla. Ona je to htjela prijaviti da je njezin izlazak ustvari zbije, iz ustaških ruku. Poslije toga sam se interesovao kakvo je stanje u redarstvu; tada je bio uhapšen Idriz Muhsinović, grupa omjadinaca i drugih drugova. Ona je meni prikazala, kako se ustaše mnogo interesuju za mene, da su joj pokazivali moje slike, pa da ja moram odmah napustiti Banju Luku, kao i moja drugarica. I za ostale drugove Ibro Sarača i druge je rekla da trebaju napustiti Banju Luku. U tom razgovoru ja sam rekao, da se ja ne plašim zbog ovih drugova koji su tada bili u zatvoru, a obzirom da ja konkretno nisam imao s njima ništa. Rekao sam joj da je neugodno da ja napuštam Banju Luku, da mi svi napustimo grad, radi rada organizacije. Ja sam njoj rekao da ona ide u šumu i neka idu i ostali; Ibro Sarač, Nevenka Dadasović i Zvonko itd, a da ja ostanem dalje radi rada i te veze, a ukoliko bih ja osjetio neku promjenu ili da se na mene pazi, ja svakako znam vezu i lako se prebacujem. ~~Me~~ ne treba voditi. Nakon duljeg natezanja s njom ona je prihvatila da ide. Zaključili smo, pošto sam se ja već na vezi bio dogovorio da meni u utorak dolazi kurir, da ću se sa tim kurikom odmah dogovoriti za prebacivanje ovih drugova. Trebali su se tada prebaciti Ibro Sarač, Zvonko Dragomanović, Nevenka Dadasović i Zaga Blazević. Za ovo nama je trebala seljačka odjeća i kola itd. U utorak sam otišao raditi; radio sam dolje na malti u Bojića Hanu. Oko 12 sati meni dolazi kurir i ja sam dogovorio sastanak na pijaci s njim. Ne sjećam se imena ovog kurira; bio je to jedan mladinac. Napustio sam posao i otišao na određeno mjesto, a prije ovog dogovora je meni u toku rada došao do mene ustaški agent Drago Barušić. Nije ništa sa mnom razgovarao, nego se samo pozdravio, jer smo se poznavali još iz vremena stare Jugoslavije, ~~u~~ ~~to~~ ~~mo~~ ~~stan~~ ~~ovali~~ u blizini i kao djeca igrali nogomet i sl. Kada sam pošao na sastanak sa kurikom prošao sam pokraj kuće i otišao da se nadjem sa jednom drugaricom profesorom koja je došla iz Sarajeva kao član Partije, ne a Kaća Kocijanić. Ona je trebala da se poveže sa Zagon, ali uslijed nastale situacije nije se to moglo, pa sam to ja učinio. Sa njom sam se dogovorio za dalji rad i održavanje veze. Kada sam izlazio iz njezine kuće opet je naišao onaj ustaški agent Drago Barušić. Još ja nisam pretpostavljao da će doći na mene. Došao sam kući i tamo ostavio neke stvari i rekao da idem do onog kurira na pijacu. Odmah ja na pijacu i nadjem se sa onim kurikom. Rekao sam mu da nam doveze kola i odijela i da na određenom mjestu u blizini malte kod Bojića Hana čekaju kola u četvrtak itd. U toku ovog razgovora ponovo je naišao ustaški agent Drago Barušić i

onda sam osjetio da tu nešto nije u redu .Ja sam ovog kurira upoznao da je to ustaški agent i mi smo se odmah rastali.Dolazim ja kući a meni moja drugarica kaže,da je dolazio satnik sa kojim sam održavao vezu,neki Milivoj Kundak.On je i prije rata bio naš simpatizer i bio je poznat sa mnogim našim drugovima .On nam je davao razne lijekove,zavoje,novac i ostalo što se je tražilo od njega.On je inače krio i druga Trenka Slavka i mnoge nam ustupke činio.Bio je vrlo pošten.Prije dok je Zaga došla,ja sam nju upoznao sa Milivojem.On je ovom prilikom kada je dolazio mojoj kući rekao mojoj drugarici da se svakako naveče nadjemo ja i on.Kada mi je to Stana saopštila,Zaga je bila protiv toga da se ja nadjem s njim.Ja njoj kažem:"Nemoj ti Zago,ja sa čovjekom radim dulje vremena,a nisam ništa kod njega zapazio,neke promjene.Nemoj se ti sada riješati." "Ja u njega nemam povjerenja,ovako onako"kaže Zaga,ali ja nisam na to obraćao pažnju što ona govori .Naveče sam se zbilja našao sa Milivojem .Ali kada sam pošao u grad moja drugarica mi reče da joj je Zaga rekla da hoće da ide u grad do neke drugarice od koje treba da sazna o hapšenju. Onda sam ja prišao Zagi i rekao joj:"Zago ti vidiš u kakvoj smo mi situaciji,ti ne smiješ uopšte da izlaziš iz kuće,radi svijeta koji može da vidi i posumnja."Ona je na te moje riječi prečutala.Kada sam se oko 10 sati uveče vratio iz grada ,našo sam ženu uplakanu i naše malo dijete,koje nije spavalo, a Zaga odučena u mostima moje drugarici.Ja pitam:"Šta je?" Stana mi reče:"Zaga je bila u ustaskom redarstvu."Onda sam vidio da je onaj moj prvi osjećaj,da tu nisu čistopostojali.U toku noći mi smo napravili tu stvar.Ona je meni tom prilikom rekla ,kada smo je pitali da nam iskreno i tačno kaže o čemu se radi,da je bila odlučila izvršiti samoubistvo,kada je bila uhapšena ali joj to nije uspjelo.Rekla je da su ustaški agenti,naročito šef ustaskih agenata,da je bio vrlo pažljiv prema njoj i da su oni od nje zahtijevali ,da ona radi za njih,s tim da će oni uvući 3 ustaške agente u našu organizaciju,da upoznaju rad organizacije i kroz mjesec dana,da oni neće nikoga hapsiti,a u tom vremenu da će nju prebaciti za Srbiju.Onda je to prihvatila,s tim kako je tada meni tvrdila,eto da bi spasila nas,navodno.Medjutim sam vidio da je to već izdaja,da je ona izdala,bio sam uporan,kao i moja drugarica,pa smo na nju napravili pritisak,da odmah,snjesta treba napustiti Banju Luku i obavijestiti ostale drugove,članove komiteta ,Ibru Sarača, vonku Dragomanovića i dr.da se sklonu na određeno mjesto,dok mi ne pošaljemo po njih.Mi smo tako i napravili.Ona je davala otpor da napusti Banju Luku,zapravo ona se bojala izaći iz kuće tu jer je policija znala da se ona nalazi tu kod mene.A prije toga kad je ona to meni već rekla,ja sam nju pitao:"Jesi li ti rekla da ideš meni?"

Kaže: "Nisam." Pitao sam je: "Zašto si došla meni?" Kaže: "Pa eto nisam imala kuda na drugo mjesto." U toku noći smo imali izvršiti napuštanje moje kuće i ja ću sa Zagon, a moja drugarica i dijete od 14 mjeseci se trebala prebaciti kod jedne svoje rodjake Sande Sužnjević, koja je stanovala kod Sokolskog doma. Ona je ujedno trebala do 8 sati ujutru obavijestiti ostale drugove o novonastaloj situaciji, pa da se i oni mogu na vrijeme povući na određeno mjesto. To je mjesto bilo u kući Zore Uničević, koju smo drugariću bili ukopčali u rad 1942 godine. Te ove kuće su naši drugovi trebali biti prebacivani na Kozaru, jer će tu po njih dolaziti karir. Ujutru kada smo trebali krenuti, Zaga neće da ide. Ja sam bio odlučan; nema nego ići. Imao sam pištolj kod sebe, izvadio sam pištolj i rekao joj: "Zago mora se ići!" Videći da nema šale, ona se digla, ali je rekla da se boji, da je ne prate. Rekao sam joj da ako neko pokuša da nas spriječi da ćemo se boriti. Onda je prihvatila i izišli smo iz kuće. Ja sam poznavao Popovića Djoku, on je vozio mlijeko za Klindić Zlatu iz Topole u Banju Luku kamionom. To je bio jedan mali kamion, koji uopšte nije stajao na malte, pošto je bilo poznato da vozi mlijeko. To mi je sada dobro došlo. Ja sam ga zamolio, da on prebaci mene sa mojom sestrom, kako sam mu ja rekao za Zagu, jer da mi tobož idemo u selo radi malog djeteta koje je dobilo veliki kašalj pa mu treba promjena zraka. Uspio sam ga nekako namoliti da nas prebaci, jer se nije smjelo voziti civile u kamionima. Djoko nas je prebacio do Aleksandrovcu. S obzirom da je Zaga izvršila izdaju, ja sam prilično strahovao u prolazu kraj malte, u Kuzmanicama i Laktasima, jer sam računao na potragu za njom, ali nije se ništa dogodilo. Došli smo u Srpski Vakup. Tamo sam našao Iliju Stejanovića i Voju Stupara i odmah smo se održali sastanak, na kojem je ona isto onako ispričala kao što je i meni noć ranije. Ona je svdje stvar tako priznala, da su drugovi stekli uvjerenje kao da je ona izigrala Ustaško redarstvo i da bi ona mogla ponovo ići u Banju Luku. Ja sam im tada rekao da je nipošto ne šalju jer ona treba da ide za Kozaru. Poslije toga sam otišao na Kozaru, a njima sam rekao da pošalju kurire po moju drugariću i ostale drugove. Nakon osam dana kada sam se sa patrolom vratio u Srpski Vakup nisam našao ni drugariću niti jednog od drugova koji su trebali doći. Bili su tu još Ilija, Zaga i Vojo. Odmah sam poduzeo mjere da se drugovi iz Banje Luke prebace. U tome smo uspjeli, jedino je ostao Zvonko Dragomanović. Kasnije mi je u Bos. Petrovcu Zvonko pričao da su mu dolazili agenti i pokazali spisak članova komiteta? zapravo da je to bio šef ustaških agenata Vajs, koji mu je rekao da poznaje cijelu situaciju, sve članove komiteta i da Zvonko treba sada da radi za njih i da okupi nas. Vajs je valjda računao da smo mi još u Banjoj Luci.

Po dolasku Ibro Šeraca, koji je imao kao i moja drugarica nekih neprili-
 ka dok se je prebacio, istoga sam upoznao sa igrom koju je vodila Zaga
 Blažević i njom izdaju. Mi s njom više nismo raspravljali, pokušali
 smo da je povedemo sa sobom na Kozaru, ali je ona to odbila i ja i
 Ibro smo odlučili da idemo direktno do Starog, koji je tada bio u Bps.
 Petrovcu, tamo je bilo sjedište Oblasno-... Tada nam je Zaga
 dala jedno pismo za Starog-... Prije odlazak na Kozaru, ja sam još jednom
 upozorio Iliju i Vaju da se ~~ne šalje~~ pošalju u Banju Luku.
 Tu je još ostala i Nevenka Dadašević. U Podgrmeču smo našli drugove
 Dragu i Šošu Pažara i Osmana Karabegovića. Mi smo Osmanu to sve saop-
 stili, pogotovo što je Ibro bio blizak Osmanu još kroz taj studentski
 pokret, pa smo mu čak dali i ono pismo. Osman je pročitao pismo i rekao
 nam da idemo direktno Starom. To je bilo u decembru 1942 godine i bio je
 je veliki snijeg. Kada smo stigli u Petrovac, našli smo drugu Starog i
 odmah nas je on lijepo primio i s njim smo razgovarali o ovom sluča-
 ju. Ja sam mu sve ispričao kao sada tebi, jer mi je ta stvar bila pozna-
 ta. Stari je pitao: "Zasto je niste povelili?" Ja sam mu rekao, da ona ni-
 je htjela da je ostala dolje i da čak ovi drugovi dolje su misljenja
 da je pošalju ponovo u Banju Luku. Rekao sam mu da sam ih upozorio da
 to ne smiju učiniti. Drug Stari je odmah zatražio da se ona što prije
 povuče odozdo, da se prebaci u Petrovac. Ibro i ja smo u međuvremenu
 bili u Binaču kao delegati I Kongresa omladine. U januaru 1943 godine
 smo pozvani u trag u Petrovac i kada sam došao tamo vidio sam Zagu
 Neveče smo imali sastanak-drugi Stari nas je pozvao mene, Ibru i Vaju
 i tamo smo razvijetljavali čitavu stvar. Ibro i ja nismo znali za
 pismo koja je Vaja pisala Zagi, odnosno dolazio i ostavio joj pisma.
 Stari je upitao: "Ko je imao vezu dolje?" Ja sam mu rekao da sam ja
 imao vezu i zato to njega interesuje. On mi kaže: "Veza je provaljena."
 Zaga je njemu rekla da se ~~ne šalje~~, i ispričala mu gdje smo imali vezu
 u kući Ilije Kecmana. Ilija je njoj dozvolio da se Zaga kreće i ona je
 bila u drugom selu, valjda su htjeli da ima dodira sa ženama a ona je
 to iskoristila i čak je navodno pisala neko pismo za Švajewo, a sa dru-
 ge napisala jedno pismo Vajsu skupa sa ovim vonkom Dragomanovićem.
 Zvonko nije znao o ovome svemu pa ga je ona izgleda iskoristila, pa je
 po njemu pisala Vajsu i čak je Vajs došao na to mjesto gdje ga je ona
 pozvala. U tom međuvremenu je ona povučena gore i Vajs kada je došao
 tu, on je njoj napisao pismo kako je nije našao, kako mu je žao i u tom
 pismu on je sponinjao prsten koji je ona njemu darovala, neki zlatni
 prsten i još nešto. To je pismo došlo Starom u ruke. Stari je tada već
 bio na čisto da je ona tačno izdala i kad je Stari rekao: "A pismo
 koje ti je ostavio Vajs, ljubavno pismo i prsten koji su mu darovala,

šta je s tim?" Onda se ona našla u neizgodnoj situaciji, pošto je ona još uvijek računala da se to tako ne zna. Ubratila se je za kosu i počela plakati. Tada je zamolila Stara da mi napustimo sobu, da ona ostane sama s njim. Stari je to prihvatio. Tada mu je ona sve priznala. To nam je drug Stari kasnije rekao. Tu smo još ostali dva tri dana i čekali na dolazak Zvonke Dragomanovića. Nakon nekoliko dana je on došao. Zvonko je odmah bio uhapšen. Sutradan smo pojedinačno davali izjave koje je pisala Rada Vranešević, a Stari je sjedio i slušao. Poslije toga me je drug Stari poslao da odem dolje jer da treba i dalje držati vezu sa Banja Lukom i dao mi je kurira Savu Dardića, koji je znao dobro ove veze.

Dok sam još bio taj dan dva u Petrovcu Zaga je pokušala samoubistvo sa mojim pištoljem i u zadnji čas sam to primjetio i spriječio je u namjeri. Tada je u Petrovcu bio i jedan drug Crnogorac, koji je bio prebolio tifus pa je sada bio na odmoru, a on je od ranije poznavao Zagu. Tako mi je rekao Ibro Sarač to je bio drug Milenko Kušić. On je odmah rekao drugu Starom da je ona htjela izvršiti samoubistvo, a onda je došao drug Stari i rekao neka izvrši. Poslije toga je Zaga plakala a Milenko Kušić ju je grdio zbog izdaje.

Kasnije sam čuo da je streljana.

Još bih napomenuo nešto čega sam se sjetio. Kada sam bio u Banjoj Luci otili su obuhvaćeni još neki drugovi sa radom. Tako je drug Pegan Anton išao kao kurir u Sarajevo. Bili su još obuhvaćeni još Ivica Rolih, Varunek Anton, Dusan Furlan. Pegan je bio jedan od prvih kurira koji je ispred onog komiteta u kojem sam i ja bio član išao u Sarajevo i taj zadatak obavio i donio nam poštu. Kasnije sam čuo da je bio uhapšen i mučen, a li da je izao dobro držanje. Isto tako je bio hapšen i Rolih Ivica, koji takodje i poređ mučenja nije ništa odao, jer nije bilo provale.

toliko sam mogao da se sjetim, a ako bi još nešto naišlo u sjećanje kasnije ću ispričati.

Prepisivanje sa magnetofonske vrpce izvršio Ibro Ibrisiagić.

